

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

**Dohoda o vine a treste medzi štátnym zástupcom a obvineným
a jej miesto v právnom poriadku Českej republiky**

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2012

V. ročník

Autor: Rudolf Bicek

Vědecký seminář z trestního práva

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som prácu predkladanú do V. ročníka Študentskej vedeckej a odbornej činnosti (SVOČ) vypracoval samostatne s použitím literatúry a zdrojov v nej uvedených. Ďalej prehlasujem, že práca nebola v minulosti publikovaná, nebola vcelku ani čiastočne obhájená ako diplomová či bakalárska práca a nebola prihlásená do predchádzajúcich ročníkov SVOČ či inej súťaže.

V Prahe dňa 17.4.2012

.....

Rudolf Bicek

Obsah

1. Úvod	4
2. Navrhovaná právna úprava inštitútu dohody o vine a treste v ČR	6
2.1. Podmienky pre uzatvorenie dohody o vine a treste	
2.2. Náležitosti dohody o vine a treste	
2.3. Konanie o schválení dohody o vine a treste súdom	
2.4. Rozhodnutie o návrhu na schválenie dohody o vine a treste	
2.5. Opravné prostriedky	
2.6. Poškodený a dohoda o vine a treste	
3. Dohoda o vine a treste vo vybraných systémoch common law	11
3.1. Podoba dohody o vine a treste vo vybraných systémoch common law	
3.2. Porovnanie s navrhovanou úpravou v Českej republike	
4. Dohoda o vine a treste v Slovenskej republike	14
4.1. Právna úprava dohody o vine a treste v Slovenskej republike	
4.2. Porovnanie s navrhovanou úpravou v Českej republike	
5. Argumenty v prospech dohody o vine a treste	17
5.1. Zjednodušenie a zhospodárnenie trestného konania	
5.2. Zvýšenie aktivity a dôležitosti procesných strán v trestnom konaní	
5.3. Zníženie konfliktného rázu trestného konania a rizika sekundárnej viktimizácie obete	
5.4. Zhrnutie	
6. Argumenty v neprospech dohody o vine a treste	20
6.1. Neprimerané obmedzenie niektorých zásad trestného práva procesného	
6.2. Riziko nepravdivého prehlásenia viny	
6.3. Nerovnosť občanov pred zákonom	
6.4. Ďalšie argumenty v neprospech dohody o vine a treste	
6.5. Zhrnutie	
7. Záver	24
8. Zoznam použitých prameňov	26
8.1. Knižné publikácie	
8.2. Odborné články	
8.3. Internetové pramene	
8.4. Ďalšie použité pramene	

1. Úvod

V posledných desaťročiach sa vplyvom ekonomicko-politických a spoločenských zmien stretávame s rozsiahlymi zmenami v oblasti trestného práva hmotného i procesného. Stále častejšie sa v politických a odborných kruhoch spomínajú slová ako zrýchlenie, zefektívnenie, zhospodárnenie a zjednodušenie trestného konania. Nepochybne atraktívna predstava rýchleho trestného konania, ktoré navyše šetrí finančné prostriedky nielen štátu, ale aj účastníkom je dôvodom, prečo sa do trestného práva procesného zavádzajú nové trendy, z ktorých niektoré predstavujú odklony od štandardného trestného konania. Šírenie tohto fenoménu možno sledovať v celej Európe.

Medzi jeden z týchto trendov, ktorý je zároveň aj odklonom¹ od bežného trestného konania, možno zaradiť aj inštitút dohody o vine a treste. Tento alternatívny spôsob riešenia trestných vecí zjednodušene spočíva v možnosti štátneho zástupcu uzavrieť dohodu o vine a treste s obvineným, ak obvinený za určitých podmienok prizná spáchanie skutku a súhlasí s navrhnutým trestom. V rôznych štátoch majú dohody o vine a treste odlišné podoby, avšak základný princíp dohody je všade rovnaký.

Samotná dohoda podlieha schváleniu súdom, avšak pred schvaľovaním súd dokazovanie o skutkových a právnych záveroch nevykonáva, iba zisťuje zákonom uložené podmienky nevyhnutné na jej schválenie. Práve odstránenie podstatnej časti procesu dokazovania, ktoré je časovo aj finančne najnáročnejšou časťou trestného konania, predstavuje výrazné odbremenenie súdov, úspory vo verejných prostriedkoch, ale aj celkové zrýchlenie konania o čom zahraničná literatúra hovorí ako o „procesnej ekonómii“ („*Prozessökonomie*“² alebo „*judicial economy*“³).

Spomínané výhody sú dôvodom, prečo sa dohoda o vine a treste rozšírila v druhej polovici 20. storočia z angloamerického typu právnej kultúry do kontinentálnej Európy. Okrem Španielska, Talianska a Poľska, kde je dohoda o vine a treste zákonom upravená už

¹ Jednotná ani presná vedecká definícia odklonu neexistuje. Pre podmienky v ČR však môžeme zjednodušene vymedziť odklon ako alternatívu bežného trestného konania, čo znamená, že priebeh trestného konania sa „odchýli“ od svojho štandardného priebehu a nedospeje k svojmu obvyklému koncu. V ČR sa medzi odklony radia – „*podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné upuštění od podání návrhu na potrestání, odstoupení od trestního stíhání v řízení ve věcech mladistvých*“ a niekedy sa sem radí aj „*trestní příkaz*“.

² HILDEBRANDT, L. *Gesetzliche Regelung der Verständigung im Strafverfahren*. Peter Lang GmbH, 2010, s. 81.

³ Vid'. Pleas Bargains and Judicial Economy. *Findlaw* [online]. [cit. 08-04-2012]. Dostupné z: <http://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/plea-bargains-and-judicial-economy.html>

dlhšie, sa za posledných desať rokov dostala dohoda aj do trestných procesných poriadkov na Slovensku, v Nemecku⁴ a vo Švajčiarsku.

O dohode o vine a treste sa aktuálne diskutuje aj na úrovni Parlamentu Českej republiky. V čase písania tejto práce prešiel legislatívny „návrh zákona ktorým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony“ dňa 21.3.2012 tretím čítaním v Poslaneckej snemovni a je zaradený na program 21. schôdze Senátu, ktorá sa uskutoční 25.4.2012.

Pri pohľade na zahraničnú, ale i tuzemskú literatúru možno bez nadsádzky povedať, že dohoda o vine a treste je kontroverzným inštitútom. Napriek argumentom jej proponentov a zástancov, predstavuje dohoda mimoriadne výrazný zásah do zaužívaného modelu trestného konania, čo nevyhnutne vyžaduje širokú diskusiu v odborných a politických kruhoch. Jej nedostatok bol zo strany odbornej verejnosti v Českej republike už niekoľkokrát kritizovaný.⁵

Táto práca rozoberá ako by mal podľa aktuálne navrhovanej právnej úpravy inštitút dohody o vine a treste v Českej republike v budúcnosti fungovať, ďalej stručne približuje ako funguje tento inštitút v zahraničí,⁶ pričom vybrané zahraničné úpravy kriticky porovnáva s navrhovanou českou úpravou, a v neposlednom rade uvádza argumenty pre a proti zavedeniu tohto inštitútu.

V závere práce je vyvodená kritika zhrnutá do komplexnejšieho zhodnotenia, pričom sa práca snaží odpovedať na dve základné otázky a to, či *má inštitút dohody o vine a treste v právnom poriadku Českej republiky miesto* a či *prinesie tento inštitút do českého trestného procesu vyššiu mieru spravodlivosti* .

⁴ Tu bola dohoda medzi štátnym zástupcom a obvineným („Absprache/Vereinbarung/Verständigung“) síce bežnou praxou od 70. rokov 20. storočia, avšak zákonnú podobu dostala až novelou StPO („Strafprozessordnung“) účinnou v roku 2009.

⁵ Napr. vid'. NOVOTNÝ, O. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*, 2006, č. 8, s. 28–31. alebo MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika* [online]. 2008, roč. 11, č. 1 [cit. 01-04-2012]. Dostupné z:

<<http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>>.

⁶ So zameraním na USA a Veľkú Britániu, ktoré sú kolískou tohto inštitútu a Slovenskú republiku, ktorej úprava dohody o vine a treste predstavovala inšpiráciu pri tvorbe českého návrhu.

2. Navrhovaná právní úprava inštitútu dohody o vine a treste v ČR

V Českej republike nie je súčasný vládny návrh zákona obsahujúci úpravu dohody o vine a treste prvým pokusom o zavedenie tohto inštitútu do českého právneho poriadku. Prvýkrát sa návrh objavil pri prejednávaní „*zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku*“⁷ v ústavnoprávnom výbore Poslaneckej snemovne v roku 2005 pod názvom „*řízení o prohlášení viny obžalovaným*“.⁸ Poslanecká snemovňa tento návrh v treťom čítaní schválila, Senát však návrh v roku 2006 zamietol. Poslaneckej snemovni sa už opätovne návrh schváliť nepodarilo. Po druhýkrát sa inštitút spomína už pod názvom „*dohoda o vině a trestu*“ v návrhu vecného zámeru „*zákona o trestním řízení soudním*“, ktorý predložilo Ministerstvo spravodlivosti k diskusii v roku 2007. Vláda síce tento vecný zámer schválila, novelu však v januári 2010 stiahlo samo Ministerstvo spravodlivosti z programu práve prebiehajúcej schôdze poslancov Poslaneckej snemovne.⁹

Nový vládny návrh zákona z roku 2011,¹⁰ pochádzajúci z dielne Ministerstva spravodlivosti, ktorý Poslanecká snemovňa dňa 21.3.2012 schválila v treťom čítaní, je teda v poradí už tretím návrhom, v ktorom sa inštitút dohody o vine a treste spomína. Tento návrh je zaradený na program 21. schôdze Senátu, ktorá sa uskutoční dňa 25.4.2012.

2.1. Podmienky pre uzatvorenie dohody o vine a treste

Navrhovaný zákon predpokladá dve základné podmienky na to, aby mohlo dôjsť k uzatvoreniu dohody o vine a treste:

- prehlásenie viny obvineného, že sa cíti byť vinný skutkom, pre ktorý je stíhaný
- neexistujúce dôvodné pochybnosti o pravdivosti prehlásenia viny obvineným

⁷ Vid'. *Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 746*, 4. volební období.

⁸ Pôvodný vládny návrh zákona z roku 2005 tento inštitút vôbec neobsahoval. Bol doň zapracovaný až pri prejednávaní v ústavnoprávnom výbore Poslaneckej snemovne, čo vyvolalo vlnu kritiky s odkazom na nedostatok odbornej doskúsie. vid'. MUSIL, J. Opus citatum.

⁹ Sněmovna projednala novelu trestního řádu. Pachatel rozhodne o svém trestu! *Eurozprávy.cz* [online]. 2011, [cit. 05-04-2012]. Dostupné z:< <http://domaci.eurozpravy.cz/politika/39619-snemovna-projednala-novelu-trestního-radu-pachatel-rozhodne-o-svem-trestu/>>.

¹⁰ Vid'. Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. *Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 510*, 6. volební období.

Konanie o dohode o vine a treste bude môcť podľa navrhovaného zákona zahájiť štátny zástupca buď na návrh obvineného alebo aj bez takéhoto návrhu v prípade, že závery vyšetrovania dostatočne potvrdia, že sa daný skutok stal, že je trestným činom a že ho spáchal obvinený. Samotné zjednávanie dohody bude môcť prebiehať za prítomnosti štátneho zástupcu, obvineného a obhajcu obvineného, ktorého v prípade zahájenia konania o dohode o vine a treste obvinený musí mať.

Obvinený, proti ktorému bude vedené trestné konanie pre trestný čin, u ktorého je možné dohodu o vine a treste uzavrieť, bude musieť byť pred prvým výsluchom poučený o tom, že má možnosť v prípravnom konaní takúto dohodu so štátnym zástupcom uzavrieť, ako aj o podstate a dôsledkoch uzatvorenia takejto dohody.

Plánovaná novela zavedie v Českej republike akúsi limitovanú podobu dohody o vine a treste. Dohodu nebude možné uzavrieť u trestných činov, ktorými bola alebo mala byť úmyselne spôsobená smrť, s výnimkou trestného činu zabitia (§141 trestného zákoníku) a trestného činu vraždy novorodeného dieťaťa matkou (§142 trestného zákoníku), a trestných činov proti Českej republike, cudziemu štátu a medzinárodnej organizácii (hlava IX. trestného zákoníku) a trestných činov proti ľudskosti, proti mieru a vojnovým trestným činom (hlava XIII trestného zákoníku). U všetkých ostatných trestných činoch bude možné dohodu zjednať.

Ďalším obmedzením je, že dohodu nebude možné zjednať s mladistvými páchatelmi, nakoľko je potrebné *„uprednostniť výchovný vplyv konania na mladistvého a uvážlivý výber vhodného opatrenia špecializovaným sudcom nad rýchlosťou konania.“*¹¹

2.2. Náležitosti dohody o vine a treste

Aby došlo k platnému zjednaniu dohody o vine a treste, bude musieť mať nutne písomnú formu a obsahovať tieto náležitosti:

- označenie štátneho zástupcu, obvineného a poškodeného¹²,
- dátum a miesto spísania,
- popis skutku, uvedenie miesta, času a spôsobu spáchania, resp. iných okolností tak, aby nemohol byť zamenený s iným skutkom,
- označenie trestného činu zákonným pomenovaním spolu s uvedením príslušného zákonného ustanovenia a všetkých zákonných znakov vrátane tých, ktoré odôvodňujú určitú trestnú sadzbu,

¹¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona. *Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 510*, 6. volební období.

¹² V prípade ak bol pri zjednávaní dohody prítomný a súhlasí s rozsahom a spôsobom náhrady škody alebo nemajetkovej újmy alebo vydaním bezdôvodného obohatenia.

- prehlásenie obvineného, že sa cíti byť vinný skutkom, ktorý je predmetom zjednávanej dohody o vine a treste,
- druh, výmera¹³ a spôsob výkonu trestu vrátane dĺžky skúšobnej doby, náhradného trestu, prípadne upustenie od potrestania a rozsah primeraných obmedzení a povinností v prípade, že to zákon umožňuje a že boli dohodnuté,
- rozsah a spôsob náhrady škody, nemajetkovej ujmy či vydanie bezdôvodného obohatenia (ďalej len „náhrady škody“) v prípade, že bolo dohodnuté ,
- ochranné opatrenie¹⁴,
- podpisy štátneho zástupcu, obvineného, obhajcu a podpis poškodeného.¹⁵

2.3 *Konanie o schválení dohody o vine a treste súdom*

Podľa navrhovaného zákona predseda senátu návrh na schválenie dohody o vine a treste preskúma a podľa jeho obsahu a obsahu spisu buď:

- nariadi verejné zasadnutie k rozhodnutiu o návrhu na schválenie dohody o vine a treste,
- rozhodne o odmietnutí návrhu pre závažné procesné chyby - predovšetkým ak nemal obvinený pri zjednávaní obhajcu alebo ak bola dohoda nesprávna či nespravodlivá z hľadiska skutkového stavu, dohodnutého trestu či dohodnutej náhrady škody,
- nariadi predbežné prejednanie návrhu na schválenie dohody o vine a treste.¹⁶

V prípade verejného zasadnutia po zahájení prednesie štátny zástupca návrh na schválenie dohody o vine a treste, po čom predseda senátu vyzve obvineného, aby sa k návrhu vyjadril a opýta sa ho, či zjednanej dohode rozumie, či je jeho prehlásenie o priznaní viny pravdivé, či je učené dobrovoľne a či sú mu známe všetky dôsledky zjednanej dohody, t.j. že sa vzdáva práva na prejednanie veci v hlavnom pojednávaní a práva podať odvolanie proti rozsudku. Po vyjadrení obvineného umožní súd poškodenému ak je prítomný, aby sa vyjadril.

V prípade odmietnutia dohody súdom sa vec vráti do prípravného konania, čo však nebráni štátnemu zástupcovi v zjednávaní novej dohody o vine a treste. Proti uzneseniu súdu

¹³ Tu sa bude prihliadať aj k tomu, či obvinený činom získal alebo sa snažil získať majetkový prospech (§ 39 odst. 3 trestného zákoníku).

¹⁴ Len ak prichádza do úvahy a bolo dohodnuté.

¹⁵ Ak bol prítomný a s rozsahom a spôsobom zjednanej náhrady škody, nemajetkovej ujmy či vydaním bezdôvodného obohatenia súhlasí.

¹⁶ Prebieha až na výnimky v neverejnom zasadnutí v prípadoch ak vec patrí do príslušnosti iného súdu, ďalej ak má byť postúpená podľa §171 odst. 1 trestného rádu alebo ak sú dané okolnosti odôvodňujúce zastavenie (§ 172 odst. 1 TR), prerušenie (§ 173 odst. 1 TR), odôvodňujúce podmienené zastavenie trestného stíhania (§ 307 TR) alebo na schválenie narovnania (§ 309 TR).

o odmietnutí návrhu na schválenie dohody o vine a treste bude možné podanie sťažnosti s odkladným účinkom.

Štátny zástupca bude môcť návrh na schválenie dohody o vine a treste vziať späť až do doby, čo sa súd odoberie k záverečnej porade. Späťvzatie návrhu bude mať za následok, že sa vec vráti do prípravného konania.

2.4. Rozhodnutie o návrhu na schválenie dohody o vine a treste

Súd bude podľa navrhovaného zákona pri rozhodovaní o skutku, jeho právnej kvalifikácii, treste a ochrannom opatrení obmedzený rozsahom zjednanej dohody o vine a treste.

Čo sa týka samotného rozhodovania, súd bude mať možnosť dohodu o vine a treste:

- neschváliť v prípade, že je zjavne nesprávna alebo neprimeraná¹⁷ a následne vrátiť vec uznesením do prípravného konania alebo oznámiť štátnemu zástupcovi a obvinenému svoje výhrady a verejné zasadnutie súdu odročiť¹⁸,
- schváliť odsudzujúcim rozsudkom, v ktorom uvedie výrok o schválení dohody o vine a treste a výrok o vine a treste, prípadne o ochrannom opatrení.

Eventuálne prichádza do úvahy aj možnosť, že súd rozhodne o postúpení veci alebo zastavení trestného stíhania¹⁹ alebo trestné stíhanie podmienene zastaví podľa § 307 TŘ alebo rozhodne o schválení narovnania podľa § 307 TŘ, proti čomu môže štátny zástupca podať sťažnosť s odkladným účinkom. Rovnako súd preruší stíhanie vtedy, ak nie je možné obvinenému doručiť predvolanie k verejnému zasadnutiu.

Dôležitým faktom je to, že v prípade vrátenia veci súdom do prípravného konania sa k priznaniu viny obvineným ani k zjednanej dohode o vine a treste v ďalšom konaní neprihliada.

V prípade vydania rozsudku o schválení dohody o vine a treste nadobúda tento rozsudok okamžitej právnej moci a nie je možné proti nemu podať odvolanie.

Čo sa týka výroku rozhodnutia o nároku na náhradu škody alebo nemajetkovej ujmy alebo na vydanie bezdôvodného obohatenia, môže súd rozhodnúť iba v rozsahu uvedenom v dohode o vine a treste. V prípade schválenia súd v odsudzujúcom rozsudku uvedie výrok

¹⁷ Z hľadiska druhu a výšky navrhovaného trestu, prípadne ochranného opatrenia, ďalej z hľadiska rozsahu a spôsobu náhrady škody, alebo ak došlo k závažnému porušeniu práv obvineného pri zjednávaní dohody.

¹⁸ V tomto prípade môže štátny zástupca dohodnúť s obvineným nové znenie dohody o vine a treste, ktoré musia súdu v stanovenej lehote predložiť. V prípade, že tak neučinia, súd vracia vec do prípravného konania.

¹⁹ V prípadoch, že vyjde na javo niektorá z okolností v § 171 odst. 1, § 172 odst. 1 a 2, § 173 odst. 1 písm. b) až d), alebo v § 223a.

o náhrade škody v súlade s dohodou o vine a treste, s ktorou poškodený súhlasí alebo s dohodou o vine a treste, v ktorej dohodnutý rozsah a spôsob náhrady škody zodpovedá riadne uplatnenému nároku poškodeného podľa § 43 odst. 3 TŘ.²⁰

2.5. Opravné prostriedky

Z riadnych opravných prostriedkov bude možné v rámci schvaľovania dohody o vine a treste podať odvolanie a sťažnosť.

Podľa navrhovanej úpravy je potrebné obvineného v rámci poučenia upozorniť, že v prípade keď v prípravnom konaní dohodu zjedná, vzdáva sa okrem práva na prejednávanie veci v hlavnom pojednávaní aj práva na podanie odvolania. Odvolanie bude možné podať iba v prípade, že vydaný rozsudok súdu nebol v súlade s dohodou o vine a treste, ktorú štátny zástupca súdu navrhol. Odvolanie proti výroku o rozsahu a spôsobe náhrady škody bude môcť podať poškodený v prípadoch stanovených zákonom.²¹

Od neprípustnosti odvolania sa očakáva predovšetkým ušetrenie finančných prostriedkov. Ako sa spomína v dôvodovej správe: „*nebude tak treba vynakladať ďalšie náklady na nutnú obhajobu, ktoré by inak vznikli v konaní pred súdom II. stupňa na základe odvolania podaného niektorou zo strán konania.*“²²

Čo sa týka sťažnosti, tú bude možné podať v prípade odmietnutia návrhu na schválenie dohody o vine a treste pre závažné procesné chyby alebo v prípade neschválenia dohody o vine a treste s následných vrátením veci do prípravného konania.

V prípade, že po právnej moci rozhodnutia, ktorým bola schválená dohoda o vine a treste vyjdú najavo skutočnosti a dôkazy dôležité pre spravodlivé posúdenie veci, bude možné vo vzťahu ku konaniu uplatniť mimoriadny opravný prostriedok – obnovu konania. V takomto prípade sa vec opäť vráti do prípravného konania. Ďalší mimoriadny opravný prostriedok, ktorý prichádza do úvahy je sťažnosť proti porušeniu zákona.²³

2.6. Poškodený a dohoda o vine a treste

Podľa dôvodovej správy k navrhovanému zákonu je dôležité, aby štátny zástupca dbal na práva poškodeného. Ten bude musieť byť orgánmi činnými v trestnom konaní pri poučení vykonávanom v prípravnom konaní upozornený, že môže svoj nárok na náhradu škody

²⁰ Tento nárok musí byť uplatnený najneskôr pri prvom jednaní o dohode o vine a treste (viac v kapitole 2.5.).

²¹ Vid'. kapitola 2.6.

²² Vid'. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona. *Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 510*, 6. volební období. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=510&CT1=0#prilohy>>.

²³ Za podmienok podľa § 266 a násl. trestného rádu.

uplatniť najneskôr pri prvom jednaní o dohode o vine a treste.²⁴ Poškodený bude mať právo zúčastniť sa zjednávania dohody o vine a treste a vyjadriť sa k rozsahu a spôsobu náhrady škody. Vyjadriť sa síce bude môcť aj k otázke viny a trestu, takéto vyjadrenie však nebude pre dohodu o vine a treste rozhodné a štátny zástupca ním nebude viazaný. Zjednávania sa podľa návrhu poškodený zúčastniť nemusí a rozsah a spôsob náhrady škody môže, v prípade, že obvinený nárok uplatnil, s obvineným dohodnúť sám štátny zástupca až do výšky uplatneného nároku. Dohodnúť sa bude možné aj na uplatnení len časti nároku, pričom sa do dohody bude môcť uviesť, že zvyšná časť nároku bude poškodením uplatnená v občianskom konaní.

V prípade, že by nedošlo k dohode o náhrade škody medzi poškodeným a obvineným resp. medzi štátnym zástupcom a obvineným v rozsahu akom uplatňuje poškodený, môže súd o týchto nárokoch rozhodnúť sám na základe spisového materiálu, v prípade, že je ním skutkový stav spoľahlivo preukázaný.

Proti výroku súdu o náhrade škody bude môcť podať poškodený odvolanie, v prípade, že rozsah a spôsob náhrady škody sa nebude zhodovať s rozsahom a spôsobom náhrady škody zjednaným v dohode o vine a treste s ktorým poškodený súhlasil alebo v prípade, že o spôsobe a rozsahu náhrady škody rozhodol súd na základe spisového materiálu.

3. Dohoda o vine a treste vo vybraných systémoch *common law*

3.1. Podoba dohody o vine a treste vo vybraných systémoch *common law*

Dohoda o vine a treste je svojim pôvodom inštitút angloamerického resp. anglosaského práva. V Spojených štátoch amerických, vo Veľkej Británii ako aj iných krajinách²⁵ so systémom *common law* sa uplatňuje odlišným spôsobom ako je tomu v podmienkach kontinentálnej právnej kultúry. Pre zjednodušenie práca bližšie skúma podobou inštitútu len v USA, Anglicku a Walese²⁶.

V tomto právnom systéme, kde je trestné právo procesné ovládané *zásadou oportunitity* (účelnosti), na základe ktorej má štátny zástupca právo trestné stíhanie nezahájiť ak sa mu zahájenie trestného konania nezdá v konkrétnom prípade účelné, a to i v prípade, že sú dané

²⁴ Inak tento nárok v trestnom konaní nebude môcť uplatniť a bude ho musieť uplatniť v konaní občianskoprávnom.

²⁵ Napr. Kanada, Austrália, Nový Zéland, Pakistan a od roku 2005 aj India.

²⁶ Kvôli podobnosti inštitútu dohody v týchto troch krajinách a kvôli tomu, že predstavujú akúsi „kolísku“ dohodovacieho konania.

zákonne podmienky na jeho zahájenie,²⁷ sa tzv. *deal* (dohoda) začali postupne využívať a zjednávať v 19. storočí.

Dohoda spočívala v tom, že verejný žalobca sľúbil obvinenému udelenie nižšieho trestu v prípade, že obvinený prehlási vinu („*plea of guilty*“). Keďže šlo o dohody neformálneho charakteru, je ťažké zistiť, kedy presne tento inštitút vznikol. Podľa knihy amerického profesora J. Fishera, *Plea Bargaining's Triumph: A History of Plea Bargaining in America*, začali americký štátny zástupcovia v 40. rokoch 19. storočia ponúkať obvineným v neformálne dohody, aby sa vyhlo udeľovaniu neprimerane tvrdých trestov (vysoké pokuty a hrdelné tresty). Neformálne dohody sa mali týkať dvoch typov trestných činov – nezákonnej výroby, predaja, preprave a dodávania alkoholu („*liquor law violation*“) a trestného činu zabitia človeka („*homicide*“). Aj napriek počiatočnému odporu zo strany súdov, sa dohoda stala bežnou praxou trestného procesu. Súdny, ktoré boli čoraz viac zaťažované občianskoprávnou agendou súvisiacou s nárastom sporov vedených proti fabrikám a železniciam, začali na prelome storočí postupne prax uzatvárania dohôd sami schvaľovať. Výhoda spočívala vo výraznej úspore času, ktorý mohli venovať občianskoprávnym sporom.²⁸

Dnes predstavujú prípady, kedy dôjde k prehláseniu viny („*plea of guilty*“) v angloamerickom práve až 90% prípadov.²⁹ K prehláseniu viny vo väčšine prípadov dochádza po uskutočnení dohodovacieho konania – tzv. *plea bargaining*.³⁰

Plea bargaining sa definuje ako „*proces pomocou ktorého obvinený z trestného činu a štátny zástupca dosiahnu vzájomne uspokojivé vyriešenie trestnej veci, podliehajúce schváleniu súdom.*“³¹ Považuje sa za druh konania, v ktorom neprebíha hlavné pojednávanie („*nontrial mode of procedure*“).³² Štátny zástupca sa s obvineným dohodne tak, že obvinený vyhlási uznanie viny („*plea guilty*“) resp. nebude spáchanie skutku popierať („*no contest*“)

²⁷ CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 72-73.

²⁸ Vid'. FISHER, G. *Plea Bargaining's Triumph: A History of Plea Bargaining in America*, Stanford University Press, 2003.

²⁹ Porov. ŠTĚPÁN, J. Některé rysy trestního řízení v Spojených státech. *Právo a zákonnost*, 1991, č. 5, s. 298 alebo *Plea Bargains: In Depth. Findlaw* [online]. [cit.08-04-2012]. Dostupné z: <<http://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/plea-bargains-in-depth.html>> alebo Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona. *Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 510*, 6. volební období. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=510&CT1=0#prilohy>>.

³⁰ Presný slovenský ekvivalent neexistuje, možno však preložiť ako „zjednávanie viny“.

³¹ West's Encyclopedia of American Law, edition 2. [online] Copyright 2008, The Gale Group. [cit. 04-04-2012] Dostupné z: <<http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Plea+Bargaining>>

³² LANGBEIN, J. H. Understanding the Short History of Plea Bargaining. *Faculty Scholarship Series*. Paper 544, s. 267 [cit. 03-04-2012]. Dostupné z: <http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/544/>

a štátny zástupca za to prisľúbi ústupok či už vo forme odstúpenia od niektorého obvinenia, alebo zníženia trestu.³³

V angloamerickom trestnom procese možno rozlíšiť v podstate tri druhy dohôd *plea bargain*. Je to jednak dohoda o obvinení („*charge bargain*“), dohoda o treste („*sentence bargain*“) a dohoda o skutočnostiach („*fact bargain*“).³⁴

V prvom prípade („*charge bargain*“) sa dohoda uzatvára ešte pred vznesením obvinenia a to tak, že sa štátny zástupca dohodne s podozrivým na priznaní k spáchaniu menej závažného činu resp. spáchaniu len niektorých trestných činov, ktoré boli vo vyšetrovaní preukázané. V praxi môže návrh na takého vyriešenie veci podať štátny zástupca i obvinený. Napríklad môže ísť o prípad, kedy páchatel' trestného činu vlámania prizná v rámci dohody iba pokus vlámania³⁵ alebo o prípad kedy podozrivý z trestného činu vraždy navrhne priznať vinu k zabitíu. Štátny zástupca v tomto prípade výšku trestu nedohaduje, tú určí vždy súd.

V druhom prípade („*sentence bargain*“) sa jedná o druh dohody, využívaný hlavne pri závažných trestných činoch, kedy štátny zástupca nechce ustúpiť z niektorých obvinení. Obvinenému sa vopred oznámi, pre ktoré trestné činy bolo voči nemu vznesené obvinenie a obvinený má možnosť sa k činom priznať, čím sa vyhne uloženiu maximálneho možného trestu.³⁶ Tento druh dohody sa môže zjednávať buď so štátnym zástupcom alebo so sudcom. V prípade, keď zjedná dohodu štátny zástupca, odporučí výšku trestu súdu. Ten síce v praxi tento návrh vo väčšine prípadov akceptuje, nie je ním však bezhranične viazaný.³⁷

Tretí typ („*fact bargaining*“) je najmenej užívanou formou *plea bargaining* a predstavuje akúsi dohodu obvineného so štátnym zástupcom na skutočnostiach, ktoré budú slúžiť ako dôkazy pred súdom, pričom ďalšie dohodnuté skutočnosti nebudú medzi dôkazy zaradené.³⁸ Výška trestu nie je predmetom dohody, ale určuje ju súd.

³³ VRÁBLOVÁ, M. Niekoľko poznámok k historicky najmladšiemu odklonu v slovenskom trestnom konaní – dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2007, roč. 6, č. 7, s. 192.

³⁴ Vid'. Plea Bargaining: Areas of Negotiation. *Findlaw* [online]. [cit. 08-04-2012]. Dostupné z: <<http://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/plea-bargaining-areas-of-negotiation.html>>

³⁵ BARTOŠOVÁ, L. Dohoda o vine a treste ako nový inštitút trestného práva procesného. Zborník z vedeckej konferencie doktorandov Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, Trnava, 2006. Cit. podľa VRÁBLOVÁ, M. Opus citatum, s. 193.

³⁶ BARTOŠOVÁ, L. Opus citatum, s. 193.

³⁷ Vid'. Guilty Plea: Plea Bargaining - Definition And Types Of Bargaining. *JRank* [online]. [cit. 10-04-2012]. Dostupné z: <<http://law.jrank.org/pages/1283/Guilty-Plea-Plea-Bargaining-Definition-types-bargaining.html>>

³⁸ Vid'. Plea Bargaining: Areas of Negotiation. Opus citatum.

3.2. Porovnanie s navrhovanou úpravou v Českej republike

Z predchádzajúcej kapitoly jasne vyplýva, že spôsob dohodového konania v krajinách angloamerickej právnej kultúry funguje odlišným spôsobom, ako tomu bude v Českej republike v prípade, že bude navrhovaná úprava prijatá.

Zo spomínaných druhov plea bargaining sa navrhovanej českej úprave najviac približuje inštitút „sentence bargaining“. Vzhľadom na to, že české trestné právo je založené na potrebe striktne kvalifikovať skutok ako trestný čin, ktorého znaky sú rigidne stanovené zákonom vo zvláštnej časti trestného zákonníka, bolo by zavedenie „charge bargaining“, kde štátny zástupca nekvalifikuje určité konanie, ktoré napĺňa znaky trestného činu ako trestný čin, alebo neobviniť páchateľa, ktorý preukázateľne čin spáchal, v rozpore so zásadou legality. Rovnako by bolo v rozpore s procesnými zásadami uzavretie dohody „fact bargaining“, čiže nepredložiť niektoré dôkazy o tom, že obvinený trestný čin spáchal.

Medzi ďalšie rozdiely patrí aj to, že na rozdiel od navrhovanej českej úpravy sa dohoda v USA, Veľkej Británii a Walese môže uzavrieť u všetkých trestných činov ako aj to, že v týchto krajinách na rozdiel od Českej republiky nevyžaduje povinné zastúpenie.

4. Dohoda o vine a treste v Slovenskej republike

4.1. Právna úprava dohody o vine a treste v Slovenskej republike

Dohoda o vine a treste sa do Slovenského právneho poriadku dostala v súvislosti s rekodifikáciou trestného práva. Trestný poriadok, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1.1.2006 obsahuje tento odklon pod názvom „*konanie o schválení dohody o uznaní viny a prijatí trestu*“ (ďalej len „konanie o dohode o vine a treste“).

Konanie o dohode o vine a treste je upravené v ustanovení § 232 a 233 trestného poriadku (prípravné konanie) a v § 331-335 Trestného poriadku (súdne konanie), pričom patrí medzi odklony od bežného trestného konania.³⁹

Dohodu o vine a treste je možné definovať ako „*postup, pri ktorom sa obvinený, spravídla zastúpený obhajcom, poškodený a prokurátor dohodnú o návrhu dohody o vine a treste, ktorý musí schváliť a vyhlásiť súd rozsudkom.*“⁴⁰

K zjednaniu dohody môže dôjsť ako na podnet obvineného, tak aj na podnet prokurátora. Na Slovensku je možné uzavrieť dohodu u všetkých trestných činov a je ju

³⁹ Ďalšími odklonmi sú na Slovensku inštitút podmieneného zastavenia trestného stíhania, podmieneného zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného, zmier (obdoba českého „*narovnání*“) a trestný rozkaz.

⁴⁰ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie*. Iura Edition. 2010, s. 757.

možné uzavrieť aj s mladistvými. Základné predpoklady stanovené v § 232 ods. 1 Trestného poriadku na zahájenie konania o dohode o vine a treste sú:

- výsledky vyšetrovania dostatočne odôvodňujú záver, že je skutok trestným činom a že ho spáchal obvinený
- obvinený sa k spáchaniu skutku priznal a uznal vinu
- dôkazy nasvedčujú pravdivosti jeho priznania

V prípade, že sú splnené tieto podmienky a v prípade, že vnútorné presvedčenie prokurátora je na základe vyhodnotení trestnej veci naklonené uzatvoreniu dohody, predvolá prokurátor obvineného na konanie o dohode o vine a treste, pričom o mieste konania upovedomí obhajcu obvineného, poškodeného a zúčastnenú osobu.

Na začiatku konania o dohode o vine a treste prednesie prokurátor návrh týkajúci sa druhu a výmery trestu, prípadne ochranného alebo výchovného opatrenia a zároveň návrh o nároku poškodeného na náhradu škody. Prokurátor má právo ponúknuť obvinenému trest znížený až o jednu tretinu pod dolnú hranicu zákonom stanovenej sadzby.

Po prednesení návrhu sa vyjadria obvinený, poškodený a ďalšie prítomné osoby.

V rámci zjednávania dohody môžu nastať tri možnosti:

- dôjde k uzatvoreniu dohody o vine a treste
- obvinený uzná vinu zo spáchania stíhaného skutku v celom rozsahu, ale nedôjde k uzatvoreniu dohody o vine a treste⁴¹
- obvinený uzná vinu len z časti⁴²
- nedôjde k uzatvoreniu dohody o vine a treste⁴³

Na rokovaníach o dohode o vine a treste sa súd nezúčastňuje a trest, ktorý je v dohode navrhnutý sa schváli na verejnom zasadnutí. Čo sa týka práv poškodeného, v prípade, že s dohodou nesúhlasí, je odkázaný so svojim nárokom na občianskoprávne konanie.

Ak dôjde k uzatvoreniu dohody o vine a treste medzi účastníkmi, prokurátor podá súdu návrh na jej schválenie. Súd buď tento návrh dohody:

- odmietne uznesením v prípade, že zistí závažné porušenie práva na obhajobu alebo ak je navrhovaná dohoda zjavne neprimeraná a následne sa vec vracia do prípravného konania. Proti tomuto uzneseniu je možné podať sťažnosť.

⁴¹ Prokurátor potom podá obžalobu a požiada súd o vykonanie hlavného pojednávania.

⁴² Ibidem.

⁴³ Prokurátor potom buď podá obžalobu alebo vráti vec policajtovi na doplnenie vyšetrovania.

- neodmietne a následne určí termín verejného zasadnutia na rozhodnutie o návrhu dohody o vine a treste.

Verejné pojednávanie sa koná za stálej prítomnosti všetkých členov senátu, zapisovateľa, prokurátora, obvineného a pokiaľ má obvinený obhajcu, aj za jeho prítomnosti.⁴⁴

Na verejnom pojednávaní na najskôr prednesie prokurátor návrh na dohodu o vine a treste a potom predseda senátu formou desiatich otázok zistí, či obvinený:

- rozumie podanému návrhu,
- súhlasí, aby sa jeho vec prejedнала skrátenou formou,
- rozumie, čo tvorí podstatu skutku, ktorý sa mu kladie za vinu,
- bol poučený o svojich právach,
- rozumie podstate konania o návrhu na dohodu o vine a treste,
- rozumie právnej kvalifikácii skutku ako trestného činu,
- bol oboznámený s trestnými sadzbami, ktoré zákon ustanovuje za trestné činy kladené mu za vinu,
- sa dobrovoľne priznal a uznal vinu za spáchaný skutok, ktorý sa v návrhu dohody o vine a treste kvalifikuje ako určitý trestný čin,
- súhlasí s navrhovaným trestom, či trest prijíma a či sa v určených lehotách podriadi výkonu trestu a ochrannému opatreniu a nahradí škodu v rozsahu dohody,
- si uvedomuje, že ak súd prijme návrh na dohodu o vine a treste a vynesie rozsudok, ktorý nadobudne právoplatnosť vyhlásením, nebude možné proti tomuto rozsudku podať odvolanie.

Súd môže túto dohodu schváliť ak obvinený na všetky tieto otázky predpísané zákonom odpovie „áno“. Ak by obvinený čo len na jednu otázku odpovedal „nie“, alebo súd z iného dôvodu dohodu neschváli, vráti súd vec uznesením do prípravného konania, kde je možné zjednať novú dohodu. O návrhu môže súd rozhodnúť iba ako o celku. Ak má výhrady voči niektorej časti, môže verejné zasadnutie prerušiť na potrebný čas, v ktorom môžu strany zjednať nové znenie dohody.

Po schválení dohody o vine a treste súd vždy verejne vyhlási rozsudok, proti ktorému nie je prípustné odvolanie.

⁴⁴ VRÁBLOVÁ, M. Opus citatum s. 195.

4.2. Porovnanie s navrhovanou úpravou v Českej republike

Napriek tomu, že právna úprava dohody na Slovensku a pripravovaný návrh dohody v Čechách sú si veľmi podobné, možno medzi nimi nájsť niekoľko zásadných rozdielov.

Za asi najväčší rozdiel možno považovať okruh trestných činov, na ktoré sa môže dohoda o vine a treste vzťahovať. Zatiaľ čo na Slovensku možno dohodu uzavrieť u každého trestného činu, v Čechách je tento okruh limitovaný.⁴⁵

Ďalším dôležitým rozdielom je, že na Slovensku je možné dohodu o vine a treste zjednať aj s mladistvým (je nutný súhlas zákonného zástupcu alebo obhajcu mladistvého), čo podľa českého návrhu možné nebude. Rozdielom je aj obhajoba, ktorá na Slovensku nie je na rozdiel od českého návrhu obligatórna a ďalej úplné obmedzenie možnosti podať na Slovensku proti rozhodnutiu o schválení dohody odvolanie, čo môže predstavovať v budúcnosti problém v prípade, že súd schváli dohodu o vine a treste v inom znení ako bola dohodnutá so štátnym zástupcom.

Z uvedených rozdielov teda vyplýva, že pripravovaná úprava dohody o vine a treste v Českej republike je opatrnejšia, než je úprava na Slovensku. Poistky či limity, ktoré český návrh obsahuje, však môžu prispieť ku vyššej kvalite spravodlivosti v trestnom konaní.

5. Argumenty v prospech dohody o vine a treste

Inštitút dohody o vine a treste má veľkú skupinu priaznivcov i odporcov. Pri pohľade na tuzemskú či zahraničnú odbornú literatúru je ťažké zhodnotiť, ktorá skupina je početnejšia, možno však povedať, že stúpenci dohôd sa profilujú prevažne medzi praktikmi – sudcami, štátnymi zástupcami a advokátmi⁴⁶.

Zatiaľ čo sudcovia a štátni zástupcovia v inštitúte nachádzajú zrýchlenie konania a zníženie vlastného pracovného zaťaženia⁴⁷, pre advokáta predstavuje dohodovacie konanie aktívnejšiu úlohu a možnosť predviesť pred klientom svoje umenie vyjednávať. „*Majstrovsky vedené dohadovanie môže priniesť viditeľný prospech obvinenému, ktorý nadobúda dojem, že hlavnú zásluhu má na tom jeho advokát*“⁴⁸.

⁴⁵ Vid'. kapitola 2.1.

⁴⁶ Vid'. MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika* [online]. 2008, roč. 11, č. 1 [cit. 01-04-2012]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.

⁴⁷ VANTUCH, P. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*. 2009, roč. 13, č. 11, s. 5.

⁴⁸ MUSIL, J. Dohody o vině a trestu (Absprachen) v Německu. *Právník*. 2008, roč. 147, č. 3, s. 228.

Vzhľadom na fakt, že v posledných desaťročiach našla dohoda svoje miesto v procesných poriadkoch viacerých európskych krajín, môžeme povedať, že dohodovacie konanie má svojich priaznivcov stále častejšie i v politických kruhoch⁴⁹.

Nasledujúce argumenty v prospech dohôd predstavujú najčastejšie prezentované výhody zo strán jej zástancov. V závere kapitoly je zhrnutý postoj autora k argumentácii v prospech dohody o vine a treste.

5.1. Zjednodušenie a zhospodárnenie trestného konania

Stúpenci dohôd o vine a treste vidia prínos tohto inštitútu predovšetkým v tom, že oproti štandardnému konaniu, v ktorom prebieha hlavné pojednávanie, sa v dohodovacom konaní často nevykonáva časovo náročné dokazovanie. To je výhodné predovšetkým pri trestných činoch, kedy je vyšetrovanie sprevádzané nejasnými resp. ťažko získateľnými dôkazmi ako je tomu u hospodárskych trestných činoch, ale i trestných činoch proti životu či životnému prostrediu a trestných činoch v oblasti organizovaného zločinu⁵⁰. Zjednodušenie dokazovania teda znamená výrazné zjednodušenie konania.

Priamo so zjednotením súvisí pojem zhospodárnenia trestného konania, ktorý môžeme vnímať z dvoch hľadísk. Na jednej strane je dohodovacie konanie časovo hospodárnejšie, čo rieši problém nielen preťažených súdov, ale aj problém prietahov v konaní, čo by mal oceniť ako obvinený tak aj poškodený. Na druhej strane je hospodárnejšie z finančného hľadiska. Dohoda šetrí finančné prostriedky, ktoré s predlžujúcim sa konaním narastajú jednak štátu, ale i obvinenému v súvislosti s jeho obhajobou.

Tak napríklad podľa štatistiky súdneho systému v Škótsku pre High Court, ktorá porovnala náklady na štandardné ukončenie prípadu po verejnom pojednávaní s nákladmi na konanie v prípade priznania viny v rokoch 2004/2005 vyplýva, že v prípade priznania viny stálo súd a štátne zastupiteľstvo konanie až o 18.580 libier menej⁵¹.

⁴⁹ Ako príklad možno uviesť meno ministra spravodlivosti Slovenskej republiky v rokoch 2002-2006, D. Lipšica, za ktorého pôsobenia sa dohoda o vine a treste dostala do slovenského trestného poriadku a ďalej meno českého ministra spravodlivosti, J. Pospíšila, ktorý je súčasným proponentom dohody o vine a treste v ČR.

⁵⁰ KÜPPER, G. Konflikt oder Konsens? Zur Entwicklung der Verteidigung im Strafverfahren. *Humboldt Forum Recht* [online]. 2007, č. 14, s. 2 [cit. 02.04.2012]. Dostupné z: <<http://www.humboldt-forum-recht.de/deutsch/14-2007/beitrag.html>>.

⁵¹ Vid'. Scottish Executive. *Costs, Sentencing Profiles and the Scottish Criminal Justice System, 2004/2005* [online]. Vyd. 20.11.2006 [cit. 02.04.2012]. s. 7. Dostupné z: <<http://scottish-schools.gov.uk/Resource/Doc/155794/0041811.pdf>>

5.2. Zvýšenie aktivity a dôležitosti procesných strán v trestnom konaní

Zatiaľ čo v angloamerickom type trestného konania, v ktorom sa vo veľkej miere uplatňuje prvok kontradiktórnosti, sú strany nútené vyvíjať veľkú aktivitu, v kontinentálnom type právnej kultúry je súd povinný zisťovať materiálnu pravdu aj v prípadoch, že strany ostanú pri dokazovaní pasívne.⁵² „Dohodovacie konanie vedie strany k tomu, aby pri presadzovaní svojich záujmov boli viac aktívny, čo zvyšuje ich šancu na úspech“⁵³. To môže mať podľa zástancov dohody o vine a treste samozrejme priaznivý vplyv na vyhľadávanie dôkazov a na konečné objasnenie prípadu.

5.3. Zníženie konfliktného rázu trestného konania a rizika sekundárnej viktimizácie obete

Dohoda o vine a treste môže na rozdiel od štandardného konania, kde môže dôjsť k eskalácii konfliktu medzi účastníkmi, prispieť k otupeniu konfliktov a aspoň čiastočne eliminovať konfliktnú povahu trestného konania, čo môžu priaznivo pocítiť všetci účastníci⁵⁴.

Na rozdiel od štandardne vedeného konania, kde obzvlášť pri trestných činoch proti životu a zdraviu, sexuálnych trestných činoch ale i ďalších môže dochádzať k nepríjemným a stresujúcim situáciám (stretnutia obete s obžalovaným, verejné pojednávanie, opakovanie dôkazov), dohodovacie konanie takúto možnosť znižuje⁵⁵.

5.4. Zhrnutie

Autor v zásade súhlasí s prvým spomínaným argumentom, že dohoda o vine a treste šetrí finančné prostriedky a čas. Tento argument je nepochybne najväčším argumentom v prospech zavedenia tohto inštitútu a len ťažko mu možno nejakým spôsobom oponovať.

S čím však autor nesúhlasí, je uvádzanie argumentu, že dohoda o vine a treste zvýši aktivitu procesných strán v trestnom konaní, ako výhody tohto inštitútu. Kontinentálne trestné právo procesné je historicky založené na zásade oficiality, čo znamená, že orgány činné v trestnom konaní majú nielen právo, ale hlavne povinnosť previesť určité procesné úkony, ak sú dané procesné podmienky, a to bez ohľadu na stanovisko dotknutých osôb. Štát teda preberá zodpovednosť za trestanie a za tým účelom si vytvoril aj špecializovaný orgán – štátne zastupiteľstvo. Autor sa domnieva, že účelom tejto zásady je mimo iného aby štát

⁵² Vid'. MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika* [online]. 2008, roč. 11, č. 1 [cit. 01-04-2012]. Dostupné z:

<<http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>>.

⁵³ MUSIL, J. Dohody o vině a trestu (Absprachen) v Německu. *Právník*. 2008, roč. 147, č. 3, s. 230.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 231.

⁵⁵ MENCEROVÁ, I.; TOMAN, R. Priznanie viny a dohodovacie konanie (dohoda o priznaní viny). *Justičná revue*, 53, 2001, č. 8-9, s. 842.

chránil dotknuté osoby tým spôsobom že, na ich pleciach nenechá zodpovednosť za trestanie páchatel'a. Nie je teda potrebné aby sa do trestného procesu aktívnym spôsobom zapájali.

Autor rovnako spochybňuje silu argumentu, že dohoda zníži konfliktný ráz trestného konania. Tento argument má síce svoje opodstatnenie u trestných činov u ktorých došlo k veľkému zásahu do sféry poškodeného (napr. sexuálne trestné činy), na druhej strane u týchto trestných činov by k absencii dokazovania podľa autora nemalo dochádzať. U trestných činov hospodárskych, u trestných činov proti životnému prostrediu ako aj trestných činov súvisiacich s organizovaným zločinom, ktoré majú tvoriť hlavnú časť prípadov riešených týmto inštitútom⁵⁶ zmysel zníženia konfliktného rázu trestného konania autor nevidí.

6. Argumenty v neprospech dohody o vine a treste

Dohoda o vine a treste nachádza svojich odporcov najčastejšie v radoch právnych teoretikov, predovšetkým vysokoškolských pedagógov, odporcovia sú však aj medzi nemalou časťou sudcov a advokátov. Výrazne odmietavé stanovisko k dohode o vine a treste v Českej republike zastáva napríklad prof. JUDr. Jan Musil, CSc., ktorý považuje nevýhody dohody za nevyvážené jej prednosťami⁵⁷. Doc. JUDr. Jiří Pipek, Csc., rovnako odmietavo, označil túto prax za neprijateľný proces privatizácie trestného práva procesného⁵⁸.

V závere kapitoly je zhrnutý postoj autora k argumentácii v neprospech dohody o vine a treste.

6.1. Neprimerané obmedzenie niektorých zásad trestného práva procesného

Dohoda o vine a treste sa dostáva do konfliktu hneď s niekoľkými zásadami. Je to jednak rozpor so *zásadami verejnosti, ústnosti a bezprostrednosti*. Vzhľadom na to, že podstatná časť dohodového konania prebieha bez prítomnosti verejnosti a následné schválenie dohody pred súdom sa obmedzuje len na prečítanie protokolov, záznamov a iných písomností,

⁵⁶ Vid'. KÜPPER, G. Opus citatum.

⁵⁷ Vid'. MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika* [online]. 2008, roč. 11, č. 1 [cit. 01-04-2012]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.

⁵⁸ Vid'. PIPEK, J. Oficiální nebo dalekosáhlé privatizované trestní řízení. *Právník*, 2000, č. 12, s. 1144-1181.

stráca sa možnosť kontroly súdnictva zo strany verejnosti, čo niektorí autori prirovnávajú k rysovaniu kabinetnej justície.⁵⁹

Kriticky sa ďalej vníma rozpor dohody so *zásadou materiálnej pravdy*, resp. *zásadou zistenia skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností* a ďalej *zásadou vyhľadávacou*, pretože po prehlásení viny obžalovaným sa prestáva v podstate vykonávať dokazovanie v plnom rozsahu. Prehlásenie obvineného, že sa daného skutku dopustil totiž vytvára fikciu pravdy, čo v konečnom dôsledku robí z prehlásenia viny dôkaz silnejší než ostatné dôkazy, čo je v rozpore s ďalšou zásadou trestného práva procesného, a to *zásadou voľného hodnotenia dôkazov*.

6.2. Riziko nepravdivého prehlásenia viny

Tradične sa kontinentálny typ právnej kultúry mimo iného líšil od toho angloamerického tým, že aj v prípade, že sa obvinený prizná, súdu sa nevyhne. Priznanie síce ovplyvní kvalitu dôkazov, avšak neodstráni konanie pred súdom.⁶⁰ Pri dohodovacom konaní je však priznanie znamená prevedenie dokazovania len v obmedzenej miere, čím môže často vzniknúť pochybnosť o jeho pravdivosti.

Dôvodov na nepravdivé prehlásenie viny môže byť mnoho. Od snahy ochrániť pred trestom inú osobu až po psychický tlak vyvíjaný na obvineného či už zo strany štátneho zástupcu alebo vlastného obhajcu, ktorý môže ľahko spôsobiť, že si v konkrétnej situácii obvinený zvolí radšej priznanie viny a následný miernejší trest ako možnosť, že mu môže byť v prípade prehry uložený vyšší trest. V krajinách, ktorých nie je pri dohode o vine a treste upravená nutná obhajoba⁶¹ je táto možnosť o to pravdepodobnejšia, že obvinený nemusí poznať prax súdov pri vymeriavaní trestu za daný trestný čin, nemusí vedieť zhodnotiť relevanciu daných dôkazov a nemusí teda vôbec poznať svoje vyhliadky na úspech.

6.3. Nerovnosť občanov pred zákonom

Dohoda o vine a treste by mala napriek vyššie spomínaným argumentom zabezpečiť obvinenému lepšie podmienky a nižší trest akoby dostal ak by prebehlo hlavné pojednávanie. To znamená, že obvinený, ktorý by uzavrel dohodu by mal voči obvinenému, ktorý ju odmietol akési privilegované postavenie. Je namieste si preto položiť otázku, či „je

⁵⁹ Napr. MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika* [online]. 2008, roč. 11, č. 1 [cit. 01-04-2012]. Dostupné z:

<<http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>> alebo NOVOTNÝ, O. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*, 2006, č. 8, s. 28–31.

⁶⁰ Vid'. LANGBEIN, J H. Opus citatum.

⁶¹ Napr. Slovenská republika a Nemecko

spravodlivé, aby sa takéto zvýhodnenie dostalo páchatelovi iba preto, že svojim priznaním ulahčil prácu orgánom činným v trestnom konaní?“⁶²

Podľa kritikov sa v privilegovanom postavení vďaka dohode ocitnú najmä majetný páchatelia. Nakoľko dohoda podľa argumentov zástancov slúži predovšetkým pre rýchle vyriešenie prípadov, kde nastávajú zložité dôkazné situácie ako napr. hospodárske trestné činy, trestné činy proti životnému prostrediu či trestné činy v oblasti organizovaného zločinu,⁶³ možno logicky očakávať, že práve páchatelia týchto trestných činov budú pochádzať zo zámožnejších spoločenských vrstiev. V praxi dochádza pri týchto trestných činoch často k uzavretiu dohody o vine a treste, kedy je trestom finančná sankcia. Je preto zrejmé, že takýto trest bude výhodnejší pre majetného páchatel'a.

6.4. *Ďalšie argumenty v neprospech dohody o vine a treste*

Medzi ďalšie argumenty odporcov inštitútu dohody o vine a treste, ktoré zaznievajú predovšetkým z radov teoretikov patria – hrozba privatizácie trestného práva procesného a jeho približovanie k občianskemu súdnomu konaniu,⁶⁴ čím sa ohrozujú základy kontinentálnej právnej kultúry, ďalej strata sociálno-etického rozmeru priznania viny, možnosť straty dôvery v justíciu, nedostatok opory pre inštitút dohody o vine a treste v trestnom práve hmotnom či spochybňovanie argumentu, že je potrebné odbremeniť trestnú justíciu.⁶⁵

6.5. *Zhrnutie*

Najväčší teoretický problém, ktorý autor v danom inštitúte vidí, je argument nerovnosti občanov pred zákonom. Autor súhlasí s argumentáciou uvedenou v bode 6.3., pričom si myslí, že uzatváranie dohôd o vine a treste by mohlo byť v rozpore s princípom rovnosti pred zákonom, zakotvenom v článku 1 Listiny základných práv a slobôd. Je totiž na štátnom zástupcovi, či dohodu o vine a treste uzavrie alebo nie. Ako uvádza vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky 619/2005 Z.z., ktorá upravuje postup prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu: „*pri zvažovaní vhodnosti konania o dohode o vine a treste na podnet obvineného sa prokurátor riadi svojím vnútorným presvedčením založeným na vyhodnotení trestnej veci podľa kritérií uvedených v § 4 a 5 tak, ako keby*

⁶² Ibidem.

⁶³ KÜPPER, G. Opus citatum, s. 2

⁶⁴ PIPEK, J. Opus citatum.

⁶⁵ Vid'. MUSIL, J. Opus citatum.

konanie začal z vlastnej iniciatívy“.⁶⁶ Znie to až absurdne, že vnútorné presvedčenie štátneho zástupcu má určiť, kto dohodu o vine a treste uzavrieť smie a kto naopak nie.

Autor rovnako súhlasí s argumentom, že uzatváranie dohody o vine a treste povedie k zvyhodňovaniu majetnejších páchatel'ov. Ako vo svojej práci uvádza prof. JUDr. Jan Musil, CSc.,⁶⁷ napríklad v Nemecku existuje niekoľko zlých reminiscencií, kedy bola dohoda o vine a treste uzavretá s vysoko postavenou osobou za podozrivo výhodných podmienok.⁶⁸

Za ďalší veľký problém autor považuje možnosť nepravdivého priznania viny obvineným. Tu sa autor plne stotožňuje s argumentmi v odbornej literatúre,⁶⁹ pričom tieto argumenty dopĺňa o jeden vlastný. Aj keď stúpenci inštitútu dohody o vine a treste tvrdia, že dohoda posilňuje pozíciu a zvyšuje aktivitu obvineného, niektorí odporcovia poukazujú na paradoxný výsledok v praxi. *„Všetku aktivitu preberajú profesionáli – sudcovia, štátny zástupcovia a obhajcovia - advokáti – tí si spolu najlepšie rozumejú, vytvára sa medzi nimi neviditeľné puto profesijnej solidarity a spolupatričnosti. Tí si takisto vytvárajú špecifické rituály dohadovania.“*⁷⁰ Autor sa tak domnieva, že môže dochádzať k situáciám, kedy obhajca presvedčí klienta, aby uzavrel dohodu o vine a treste, na ktorej sa dohodol sám so štátnym zástupcom, pričom táto dohoda nemusí byť pre obvineného zďaleka najvýhodnejším riešením. V prípade nutnej obhajoby je táto možnosť o to vyššia, že pre obhajcu nemusí byť motivácia venovať sa prípadu, vzhľadom na finančnú odmenu či spoločenskú prestíž, vysoká.

Čo sa týka rozporu inštitútu dohody o vine a treste so základnými zásadami trestného procesu, autor si uvedomuje, že takmer každá zásada má svoje limity a výnimky. Preto v rozpore so zásadami verejnosti, ústnosti a bezprostrednosti veľký problém nevidí. Autor však vidí veľký problém v rozpore so zásadou materiálnej pravdy, resp. zásadou zistenia skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností. Predovšetkým u trestných činov ako trestné činy proti životu a zdraviu ako aj u sexuálnych trestných činov, považuje autor zistenie skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností za mimoriadne dôležité.

⁶⁶ Vid'. §3 ods. 1 Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky 619/2005 Z.z.

⁶⁷ Vid'. MUSIL, J. Opus Citatum.

⁶⁸ Jedná sa napríklad o škandál bývalého nemeckého premiéra Helmuta Kohla, ktorý bol v roku 2000 stíhaný za machinácie so sponzorskými darmi vo výške 22 miliónov nemeckých mariek. V priebehu prípravného pojednania sa Kohl dohodol so štátnym zástupcom na zaplatení sumy 300 tisíc mariek a následnom zastavení trestného stíhania.

⁶⁹ Vid' kapitola 6.2.

⁷⁰ Vid'. MUSIL, J. Opus citatum.

7. Záver

V úvode si práca vytýčila ako hlavný objekt skúmania otázku, či má inštitút dohody o vine a treste v právnom poriadku Českej republiky miesto a či prinesie vyššiu mieru spravodlivosti. Kým prvá otázka je rýdzo právne teoretická, u tej druhej treba viac zvažovať jej praktické dôsledky.

Nutnou podmienkou pri skúmaní vhodnosti ukotvenia nejakého právneho inštitútu do konkrétneho právneho poriadku je jeho vnútorný súlad s hlavnými právnymi princípmi, na ktorých je založený daný právny systém. V jadre tejto práce sme ukázali, že navrhovaný inštitút je v príkrom rozpore so zásadou materiálnej pravdy, zásadou voľného hodnotenia dôkazov, zásadou vyhľadávacou či zásadou verejnosti, ústnosti a bezprostrednosti, ktoré tvoria základňu trestného procesu. Ďalej je navrhovaný inštitút v možnom rozpore s princípom rovnosti pred zákonom, ktorý predstavuje základňu ústavného systému Českej republiky. Zavedenie dohody o vine a treste by tak bolo nielen výraznou odchýlkou, ale popretím spomínaných zásad a princíпов. Z tohto dôvodu musíme uviesť, že z právno-teoretického hľadiska takto koncipovaná dohoda o vine a treste miesto v právnom systéme Českej republiky nemá.

Odpoveď na túto otázku však možno koncipovať aj inak. Zavedenie inštitútu dohody o vine a treste by zásadným spôsobom zmenilo základné princípy trestného procesu v Českej republike. Pri pohľade na štatistické údaje zo zahraničia, kde sa tento inštitút využíva a kde sa týmto spôsobom rieši 60-90% prípadov, by sme vlastne za odchýlku museli považovať tradičný trestný proces, ktorým by sa riešila zvyšná menšina prípadov, zatiaľ čo dohodu o vine a treste za štandardný spôsob konania.

Otázku zvýšenia spravodlivosti je nutné vnímať v celom kontexte zmien, ktoré nastanú. Na základe v práci spomínaným argumentov svedčiacich proti inštitútu dohody o vine a treste (priznanie nevinného, nižšie tresty pre skutočných páchatel'ov, zvýhodňovanie majetných páchatel'ov) sa autor domnieva, že prvotný efekt zavedenia tohto inštitútu by bolo zníženie miery spravodlivosti. Z argumentov uvedených v práci logicky vyplýva, že v prípadoch, ktoré by sa vyriešili v konaní dohodou o vine a treste, by bolo viac nevinných odsúdených a viac vinných by dostávalo nižšie tresty ako v systéme bez možnosti takejto dohody.

Na druhej strane je nutné uviesť, že druhotným dôsledkom zavedenia tohto inštitútu by bola úspora finančných prostriedkov. Za predpokladu, že tieto prostriedky by zostali v justičnom systéme, zostáva nám zodpovedať na otázku, či zníženie miery spravodlivosti

vyplývajúce z vynechania dokazovania, nepravdivých priznaní a nerovnosti pred zákonom, by ušetrilo toľko prostriedkov, že po ich použití na vyšetrovanie ostatných káuz, by sa spravodlivosť zvýšila. Môžeme tiež predpokladať, že čím by bolo týchto prostriedkov viac, tým by ceteris paribus, spravodlivosť určite nemala byť nižšia ako pred zvýšením prostriedkov, vo väčšine prípadov by mala byť dokonca vyššia.

Otázkou však len ostáva, koľko prípadov by sa ešte vôbec riešilo štandardným trestným konaním, kde by mohli byť tieto ušetrené prostriedky využité. Pravdepodobne sa počet týchto prostriedkov bude odvíjať od vnútorného presvedčenia štátneho zástupcu. Ostáva nám preto len dúfať, že štátny zástupcovia v Českej republike disponujú vysokou mierou citu pre spravodlivosť.

8. Zoznam použitých prameňov

8.1. Knižné publikácie

BARTOŠOVÁ, L. Dohoda o vine a treste ako nový inštitút trestného práva procesného. *Zborník z vedeckej konferencie doktorandov Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*, Trnava, 2006.

CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008.

FISHER, G. *Plea bargaining's triumph: a history of plea bargaining in America*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2003.

HILDEBRANDT, L. *Gesetzliche Regelung der Verständigung im Strafverfahren*. Peter Lang GmbH, 2010.

IVOR, J. *Trestné právo procesné*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011.

NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010.

SOTOLÁŘ, A., ŠÁMAL, P. a PÚRY, F. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000.

ŠIMOVČEK, I. a kol. *Trestné právo procesné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011.

8.2. Odborné články

KÜPPER, G. Konflikt oder Konsens? Zur Entwicklung der Verteidigung im Strafverfahren. *Humboldt Forum Recht*, 2007, č. 14.

LANGBEIN, J. H. Understanding the Short History of Plea Bargaining. *Faculty Scholarship Series*. Paper 544.

MENCEROVÁ, I.; TOMAN, R. Priznanie viny a dohodovacie konanie (dohoda o priznaní viny). *Justičná revue*, 53, 2001, č. 8-9.

MUSIL, J. Dohody o vině a trestu (Absprachen) v Německu. *Právník*. 2008, roč. 147, č. 3.

MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*, 2008, roč. 11, č. 1.

NOVOTNÝ, O. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*, 2006, č. 8.

ŠTĚPÁN, J. Některé rysy trestního řízení v Spojených státech. *Právo a zákonnost*, 1991, č. 5.

VANTUCH, P. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*. 2009, roč. 13, č. 11.

VRÁBLOVÁ, M. Niekoľko poznámok k historicky najmladšiemu odklonu v slovenskom trestnom konaní – dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2007, roč. 6, č. 7.

8.3. Internetové pramene

Scottish Executive. Costs, Sentencing Profiles and the Scottish Criminal Justice System, 2004/2005, cit. 02.04.2012

Server *Eurozpravy.cz*, článok: „Sněmovna projednala novelu trestního řádu. Pachatel rozhodne o svém trestu!“, cit. 05.04.2012.

Server *Findlaw*, článok: „Plea Bargaining: Areas of Negotiation.“ cit. 08.04.2012

Server *Findlaw*, článok: „Plea Bargains: In Deph.“ cit. 08.04.2012

Server *JRank*, článok: „Guilty Plea: Plea Bargaining - Definition And Types Of Bargaining“. cit. 10-04-2012

Server *West's Encyclopedia of American Law*, článok: „Plea bargaining.“ cit. 04.04.2012

8.4. Další použité pramene

Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 510, 6. volební období.

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky 619/2005 Z.z.

Zákon č. 40/2009 Sb. (trestní zákoník)

Zákon č. 141/1961 Sb. (trestní řád)

Zákon č. 301/2005 Z.z. (trestný poriadok)